

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการวิจัย โดยนำเสนอรายละเอียดตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. นโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับป่าไม้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ บ้าน โพนวิไซ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิด และ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ตามมาตรา 76 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกระดับ ดังนั้นจึงทำให้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมหลากหลายดังต่อไปนี้

ถวิลวดี บุรีกุล (2544, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 16) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งการนำความคิดเห็นดังกล่าวไป ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

เจลิม เกดโมลี (2543, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 16) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและต้องการของชาวบ้าน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งใน สถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว

ไพศาล รวีราชัย และคณะ (2544, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 17) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหามาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ กับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง

ไพศาล รวีราชัย และคณะ (2544, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 17) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่ขั้นร่วมวางแผน โครงการการเสียดละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ไพศาล รวีราชัย และคณะ (2544, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

เจลิม เกดโมลี (2543, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นนั้นออกจะมีความแตกต่างกันอยู่ไม่น้อย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดย ประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการ พัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือ วิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว เพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อ โครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. เรื่องของการพัฒนาชนบทนี้ การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามา เกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์จาก โครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีสิทธิและหน้าที่ที่จะ เข้าร่วมในการแก้ปัญหาทางสุขภาพของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย การระดมทรัพยากรท้องถิ่นและเสนอแนะทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้น จะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้น ได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความ เป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วมนั้น คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ทั้งนี้โดยที่กลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุม โดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

นอกจากนี้ เอลิม เกดโมลี (2543, อ้างถึงใน แสงดาว น้ำฟ้า, 2551, น. 18) ยังให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในอีกมุมมองหนึ่งว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการให้“ได้มาซึ่ง อำนาจ เช่น การให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ การให้“ได้มาซึ่งอำนาจในการพัฒนา นั้นเอง ทั้งนี้ อำนาจที่ได้มา คือ การเขาถึงการได้ควบคุมทรัพยากรที่จำเป็นที่จะปกป้องวิถีชีวิตของ เขา ความหมายของการมีส่วนร่วมตามนัยดังกล่าว คือ

1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ หมายถึง การกระจายอำนาจขึ้นใหม่ (โดยทั่วไปเป็นกระบวนการที่มีความขัดแย้ง) ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์ตามแนวทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะในประเด็นทางการเมือง พลังในสังคมและบทบาทของชนชั้นในอดีตที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2. การมีส่วนร่วมนั้น เกี่ยวพันกับการกระจายอำนาจในสังคม ทั้งนี้เป็นอำนาจที่จะทำ ให้กลุ่มชนได้ระบุว่าความต้องการมีอะไรบ้าง และความต้องการของใครจะได้รับการกระจาย ทรัพยากรไปตอบสนองบ้าง

3. อำนาจเป็นเป้าหมายสำคัญของการมีส่วนร่วม และเมื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของชุมชนได้กระจายออกไปแล้ว ก็เป็นการใช้พลังอำนาจร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด ซึ่งจะเป็นผู้ ได้รับประโยชน์ โดยเหตุนี้ประชาชนก็ถือว่าตนต่างเป็นตัวแทนของชุมชนได้ดังนั้น ความแตกต่าง ของอำนาจของผู้ที่เคยควบคุมไว้และทรัพยากรที่จำเป็นที่จะมีได้ก็จะลดลงโดยการมี ส่วนร่วมนี้เอง

มรกด ศรีรัตนา (2535, อ้างถึงใน ณรงค์ วาริชล, 2551, น. 5) ให้ความหมายของการมี ส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถาน การณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม นั้น ทำให้เกิดการร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

ปิยะนุช เงินคล้าย (2550) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชนต่อ การตัดสินใจ นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร และการใช้ประโยชน์ ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่ง เป็นความจำเป็นที่ ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบ สนอง ต่อสิ่งที่เข้าถึงซึ่งการพัฒนา การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใน ระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริการ ทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนตนเอง โดย การมีส่วนร่วมแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและการวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำ ให้เกิดผลสำเร็จ

พีระพงษ์ หอศิลป์ (2551) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของ ประชาชน กลุ่มคน องค์กรภาครัฐ เอกชน วัด โรงเรียน มีส่วนร่วมในการร่วมคิดวางแผนปฏิบัติ ร่วม ดำเนินงาน ร่วมติดตามผล แก้ไขปัญหา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับประโยชน์ ในการอนุรักษ์ เพื่อ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่

ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2552, น. 11) ได้สรุปคำว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชน ในชุมชน เข้ามามีบทบาทในการกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกับคณะกรรมการของชุมชนทั้งในเรื่อง ของการ แสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน การค้นหาสาเหตุปัญหา การร่วมกันวางแผน การ

ดำเนินงาน การ รับผิดชอบต่อชน และการติดตามประเมินผล ซึ่งการกระทำทุกมกัสะท้อนเป้าหมายสำคัญคือความต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเกิดความสันติขึ้นในชุมชน

อนุพันธ์ ภูพุกัก (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม สนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมรับผิดชอบต่อชน ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Erwin (1976, อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, น. 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงกับประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Erwin (1976, อ้างถึงใน อรพิน กาบสลับ, 2550, น. 11) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของ ประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับ การใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

William (1980, อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550, น. 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งใสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม สรุปลงจากความหมายของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีแนวคิดหรือจุดมุ่ง หมายที่เหมือนกันเข้ามาดำเนินการนั้นให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผิดชอบต่อชนร่วมกัน ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

United Nations (1981, อ้างถึงใน อรพิน กาบสลับ, 2550, น. 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถ มีโอกาสเข้า ดำเนินการ และมีอิทธิพลในกิจกรรมและกระบวนการพัฒนา อีกทั้งยังได้รับผลแห่งการ พัฒนาเสมอกันอีกด้วย โดยลักษณะสำคัญ คือ เข้าร่วมดำเนินการในความพยายามในการพัฒนา ได้รับส่วน

แบ่งในผลประโยชน์ของการกระทำตามที่ควรจะเป็นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน รวมทั้งกิจกรรมในโครงการ

Lisk (1985, อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, น. 24) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเข้าใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจและต้องครอบคลุมทัศนคติความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

2.1.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อก้าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว จะต้องนึกถึงกระบวนการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะอย่างน้อยที่สุดประชาชนจะต้องได้รับรู้ขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนในการประเมินผลงาน เพื่อให้รับรู้ถึงความเป็นไปในกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการที่ได้ทำการวิจัย ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมตามประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น

ถวิลวดี บุรีกุล (2543, น. 15) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่นำมาประมวลเป็นระดับไว้ได้อย่างน่าสนใจ โดยถวิลวดี ได้ทำวิจัยเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และได้ข้อสรุปถึงกระบวนการมีส่วนร่วม ควรจะมีลำดับขั้นประกอบไปด้วย การให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน การปรึกษาหารือการวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติและการควบคุมติดตามโดยประชาชน โดยเป็นการเริ่มจากการสื่อสารทางเดียว ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียวไปจนถึงสื่อสารสองทางที่เป็นการปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และเมื่อสื่อสารกันเข้าใจตรงกันแล้ว จึงเป็นการร่วมทำ และในที่สุดเป็นการร่วมติดตามควบคุม ซึ่งนับเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมสูงสุด

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544, น. 14-15) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการ

ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะ ต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

ประพันธ์ ศรีอัยเพชร (2547, น. 41-48) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การค้นหาปัญหา และสาเหตุ 2) การวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การติดตามและประเมินผล ในขณะที่เดียวกัน สำนักงาน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548) ได้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม ที่มีความลึกลงไปอีก ได้แก่ 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ ส่วน อकिन รพีพัฒน์ (2547, น. 49) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนามตาม แผน 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

งานวิจัยของทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ใช้หลักการที่อิงไปในแนวทางของนโยบาย และได้พบว่า แท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่คล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะท้ายที่สุดของการกำหนดนโยบาย คือ การตัดสินใจและการตัดสินใจนี้เอง จึงเป็นเหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาส ให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลานโยบายให้มีความเหมาะสม กับความต้องการของประชาชน ตามแนวคิดของ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์แล้ว กระบวนการมีส่วนร่วม น่าจะเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการประเมินผล ในขณะที่ เมตต์ เมตต์การุณจิต(2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่มีความสอดคล้องกับ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ แต่ได้เพิ่มบางประเด็นที่เห็นว่า ยังมีข้อบกพร่องและอาจจะเสริมประเด็นดังกล่าวให้มีความชัดเจนขึ้น โดยเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 6) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ และเมตต์ เมตต์การุณจิต ยังคงมีลักษณะในเชิงแคบ หากแต่ ชูวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้ให้ความเห็นใน กระบวนการมีส่วนร่วมที่ลึก หรือเป็นการต่อเติมประเด็นสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่า ซึ่งชูวัฒน์ วุฒิเมธีนี้ ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมไปในทางของการพัฒนาชุมชน โดยการบูรณา

การแนวทางที่เป็นนโยบายเข้ากับการพัฒนา จึงสะท้อนแนวคิดในเชิงสังคมมากกว่า ตามแนวคิดของเขาแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในการคิด 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 6) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดของวรรณศิลป์ พิรพันธุ์ (2553) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนประกอบไปด้วย 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การให้ความเห็น 3) การประชุมรับฟังความเห็น 4) การร่วมตัดสินใจ 5) การทำงานร่วมกัน

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในเบื้องต้นที่กล่าวมา มีความหลากหลายในประเด็นมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม หากนำมาประมวลให้เป็นลักษณะที่เป็นระบบตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนก รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

โดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็น การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2.1.3 ประเภทการมีส่วนร่วม

เจเลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ (2545, น. 290-291) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จักร พิสุทธิ (2547, น. 18-23) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้ สังคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบ ในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุจจันท์ (2549, น. 272) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิก หรือการร่วมเสียดุลแรงงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน สิริพัฒน์ ลากิจิตร, 2550, น. 1) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3. การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

เมตต์ เมตต์การุญจิต (2553, น. 25-29) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการ

บริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

2.1.4 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น จะพิจารณาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็น บ้าง ประเด็นที่น่าสนใจในงานวิจัยครั้งนี้ คือ การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจาก กิจกรรม เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กรชุมชน ฯลฯ และการเน้นการศึกษาในลักษณะ ของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร่วมกับชุมชน ดังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็น เช่น Ornstein (อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540) เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึง ภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย ว่า มีสูงหรือต่ำ โดย Ornstein ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือ ร่วมเพียงบางส่วน 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก สอดคล้องกับ แนวคิดของ Campbell and Ramseyer (อ้างถึงใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547, น. 12) ได้แบ่งลักษณะการ มีส่วนร่วมของประชาชนได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะที่ไม่มีส่วนร่วมเลย 2) ลักษณะที่มีส่วน ร่วมน้อย 3) ลักษณะที่มีส่วนร่วมปานกลาง 4) ลักษณะที่มีส่วนร่วมมาก 5) ลักษณะที่มีส่วนร่วม มากที่สุด

Huntington and Nelson (1975) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะ พิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะ เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการ บริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดง ความ คิดเห็น หรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington and Nelson ได้มีหลักในการพิจารณา ถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้าน การเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การ ประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น ว่า สามารถกระทำได้เพียงใด

2. ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

2.1 ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปได้ไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

2.2 ในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่าย แผนกต่าง ๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

2.3 การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกัน ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาททัศนคติของแนวราบและแนวตั้ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก (2551, น. 34) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ใน เอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหรือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้และเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

โดยสรุป ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับกิจกรรม ได้แก่ การรับรู้ ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การลงประชามติ และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารนี้ ยังจะต้องพิจารณาจาก ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง และ ในแนวตั้งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

2.1.5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (1949) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะที่ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542, น.5) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล และมีความสอดคล้องกับ สุทธิ วรประดิษฐ์ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้แนะนำปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้สรุป แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร แต่ไม่สอดคล้องกับ Leeder (อ้างถึงใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคล จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ

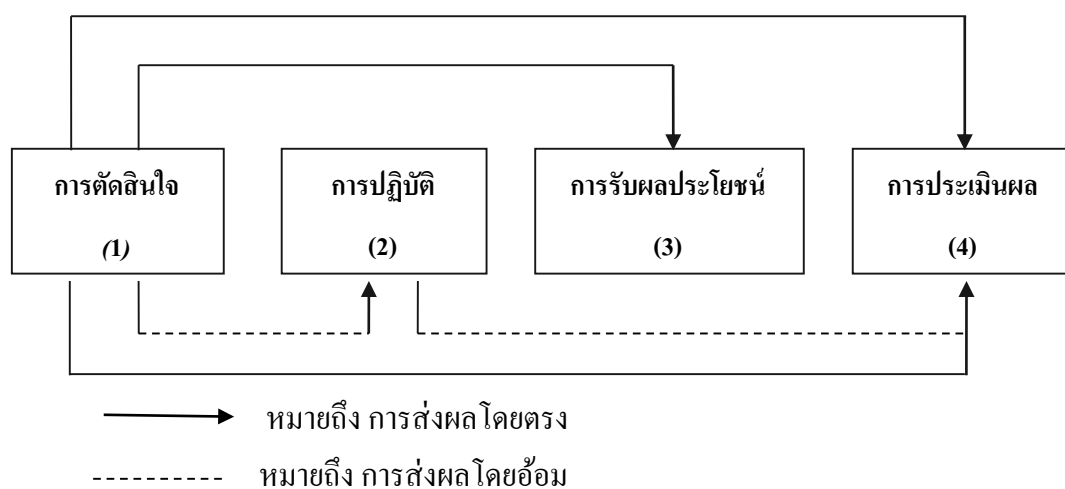
และค่านิยมของตน มีคุณค่าสอดคล้องกับกับผลประโยชน์ของตน มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน สอดคล้องกับสิ่งที่ตนได้มาหรือหวังเอาไว้ และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดก็ตามเมื่อตนเองได้มีประสบการณ์ที่เป็นอกติต่อเรื่องนั้น ๆ มาแล้ว และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะอำนวยขึ้นอยู่ กับความสามารถรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำ โดยการบีบบังคับหาได้ไม่ นอกจากนี้บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้นยั่วยุและจูงใจให้เกิดขึ้น

ในขณะเดียวกัน ก็มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เน้นที่ปัจจัยส่วนบุคคล องค์กรและชุมชน ซึ่งจะเป็ปัจจัยที่เหมาะสมกับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เช่น สิริพัฒน์ ลากิจิตร (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์กรการบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้ข้อสรุปประเด็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชนอาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณาประชาคมหมู่บ้าน สอดคล้องกับ เนตรรุ่ง อยู่เจริญ (2553, น. 122) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จากการท้วิจัยครั้งนี้ เนตรรุ่ง อยู่เจริญ ได้พบตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร และการติดต่อสื่อสาร 2) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณาประชาคม 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน

2.1.6 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในขั้นตอนการตัดสินใจ ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการด้วย การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ และการประเมินผล ในกิจกรรมการพัฒนาด้วยจะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบ โดยตรงกับการปฏิบัติ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย โดยที่ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการประเมินผล และการปฏิบัติการ กลับ ไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

ภาพที่ 2.1 รูปแบบการมีส่วนร่วม. ปรับปรุงจาก *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*, Cohen and Uphoff, 1980, New York: World Developments.

จากภาพที่ 2.1 นี้จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือการมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอน การตัดสินใจเป็นประการสำคัญซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่มีบทบาทในทุก ๆ เรื่องไม่ใช่ที่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่าง ต้อง เป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิด ซึ่งแนวความคิดนี้มีกรอบพื้นฐานและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริการ และการประสานของความช่วยเหลือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงาน กิจกรรม ทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

อดิฉันท์ บัวภักดี (2552) กล่าวถึงทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮร์เบิร์ต (Herzberg) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในงานและมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้นในทางตรงกันข้ามหากผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงานก็จะเกิดความท้อถอยในการทำงานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ ถ้าบุคลากรได้เข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมคิดตัดสินใจจะส่งผลให้บุคลากรในองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาได้ นอกจากนี้ทฤษฎีการสร้างผู้นำก็มีความสำคัญ คือ ผู้มีอำนาจที่ดี (Positive Leader) มักจะนำการเคลื่อนไหวในการทำงานอยู่เสมอ ในขณะที่ผู้มีอำนาจที่ไม่ดี (Negative Leader) จะไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์เลย การสร้างผู้มีอำนาจหรือผู้นำจะช่วยจูงใจให้บุคลากรเต็มใจที่จะทำงานเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เนื่องจากผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจูงใจและรวมกลุ่มคน ดังนั้นทฤษฎีสองปัจจัยนี้จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร เพราะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือร่วมมือร่วมแรงกันในการทำงานอย่างมีคุณภาพ แสดงให้เห็นถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคลากรและผู้นำร่วมกัน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีผู้นำที่ดีอันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรได้

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) ของ เยาวมาลย์ จ้อยจุฬี (2542, น.15 -16) ได้อธิบายถึงการกระทำทางของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล 1) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality) 2) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System) 3) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะเป็น ตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และ ระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation)

งาน อดิวัตตนิสัทธี (2532, น. 60 - 63) ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้กำหนดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดและลับซึ่งบุคคลผู้ทำกำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว ความเข้าใจในระบบความหมายเกิดขึ้นได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกต โดยตรง

2. มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกออกมาด้วยตัวเราเองในการให้เหตุผลซึ่ง เป็นวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้วอาจจะเข้าใจใน ส่วนประกอบ แห่งอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ ผู้สังเกตไม่จำเป็น ต้องเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรืออุดมการณ์สูงสุดหรือ ค่านิยมของผู้นำ แต่โดย สติปัญญาแล้วเราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง อีกนัย หนึ่งการกระทำบางอย่าง เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าการอธิบายที่แท้จริงของการกระทำเพราะแรงกระตุ้นจะมีอยู่ ในส่วนลึกของจิตใจผู้กระทำและสำหรับผู้สังเกตนั้น แรงกระตุ้น เป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับ การศึกษาพฤติกรรม และเวเบอร์ได้กล่าวว่า การกระทำทางสังคม 4 ชั้น คือ

2.1 การกระทำที่มีเหตุผลเป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะ บรรลุ วัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2.2 การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม และ ศีลธรรมอย่างอื่น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม 2.3 การกระทำตาม ประเพณี เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดแบบอย่าง ที่ทำกันมาในอดีตเป็นหลัก พฤติกรรม การกระทำตามประเพณีที่ไม่คำนึงถึงเหตุผล

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 7-9) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2527, น. 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมี ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อม จะต้องมึศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม

โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

5. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออก ในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกราชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยัง เป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่ เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดม ความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วม รับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 8)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มี ระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจ อย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและ ความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 8-9)

สรุปได้ว่า ตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ในเรื่องของการมีส่วนร่วม นั้น คือ การที่ประชาชนมีส่วนในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ตั้งแต่การร่วมในการตัดสินใจ การ ร่วมในการปฏิบัติ การร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ และการร่วมประเมินผลโครงการ ปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม

2.2 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2.1 ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ธารทิพย์ เทพบุญยืน (2556) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ ทางใดทางหนึ่ง เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน เป็นต้น ดังนั้นในแง่ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการผลิต ซึ่งจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อได้ นำมาใช้เพื่อเศรษฐกิจ การใช้จึงต้องใช้ด้วยความประหยัด การนำมา ใช้ต้องคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ พร้อมกันไปด้วย ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติสามารถแบ่งตามการนำมาใช้งานและผลที่เกิดขึ้น สิ่งแวดล้อม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์มีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต เห็นได้ด้วยตาเปล่า และไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและสิ่งที่เป็นนามธรรม มีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ในช่วงเวลาหนึ่งเพื่อสนองความต้องการของ มนุษย์ซึ่งมีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่ง อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่ เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

สรุปได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มคละกัน ไปโดยอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎ ระบบ ข้อบังคับทั้งที่เกิดขึ้น เอง โดยธรรมชาติและทั้งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา การอยู่เป็นกลุ่มของสรรพสิ่งเหล่านี้ จะแสดงพฤติกรรมร่วมกันภายในขอบเขตและแสดงสรรพสิ่งเหล่านี้จะเรียกว่า ระบบนิเวศ หรือระบบสิ่งแวดล้อม ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติ การแบ่งประเภทของทรัพยากรธรรมชาติมีการแบ่งกันหลายลักษณะ แต่ในที่นี้แบ่ง โดยใช้เกณฑ์ของการนำมาใช้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ (การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม, 2556)

1. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้น (Inexhaustible Natural Resources) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีมนุษย์ เมื่อมีมนุษย์เกิดขึ้นมาสิ่งเหล่านี้ก็มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ประเภทที่คงสภาพเดิมไม่เปลี่ยนแปลง (Immutable) ได้แก่ พลังงานจากดวงอาทิตย์ลม อากาศ ฝน แม้อกาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตามสิ่งเหล่านี้ก็ยังคงมีไม่เปลี่ยนแปลง

1.2 ประเภทที่มีการเปลี่ยนแปลง (Mutable) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์อย่างผิดวิธี เช่น ไร่ที่ดิน ใช้น้ำโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ และด้านคุณภาพ

2. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วทดแทนได้ (Renewable Natural Resources) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ไปแล้วสามารถเกิดขึ้นทดแทนได้ ซึ่งอาจจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับชนิดของทรัพยากรธรรมชาติประเภทนั้น ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วทดแทนได้ เช่น พืช ป่าไม้ สัตว์ป่า มนุษย์ ความสมบูรณ์ของดิน คุณภาพของน้ำ และทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นต้น

3. ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ใหม่ได้ (Recyclable Natural Resources) เป็น ทรัพยากรธรรมชาติจำพวกแร่ธาตุที่นำมาใช้แล้วสามารถนำไปแปรรูปให้กลับไปสู่สภาพเดิมได้ แล้วนำกลับมาใช้ใหม่อีก เช่น แร่โลหะและแร่โลหะ ใต้แก๊ส เหล็ก ทองแดง อะลูมิเนียม แก้ว ฯลฯ

4. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป (Exhausting Natural Resources) เป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้แล้วจะหมดไปจากโลกนี้ หรือสามารถเกิดขึ้นทดแทนได้ แต่ต้องใช้ เวลายาวนานมาก ทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้ ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียมก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

1. ทรัพยากรน้ำ น้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อชีวิตคน พืช และสัตว์มากที่สุดแต่ก็มี ค่าน้อยที่สุดเมื่อเปรียบ เทียบกับทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของ มนุษย์และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

2. ทรัพยากรดิน ดินหมายถึง วัตถุธรรมชาติที่ปกคลุมผิวโลกเกิดจากการแปรสภาพหรือ สลายตัวของหินแร่ธาตุ และอินทรีย์วัตถุผสมคลุกเคล้ากันตามธรรมชาติรวมกันเป็นชั้นบาง ๆ เมื่อมีน้ำและอากาศที่เหมาะสมก็จะทำให้พืชเจริญเติบโตและยังชีพอยู่ได้

3. ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

3.1 ทรัพยากรป่าไม้ ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้มีประโยชน์มากมายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

3.1.1 ประโยชน์ทางตรง (Direct Benefits) ได้แก่การนำมาใช้สนองปัจจัยพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ 4 ประการ ได้แก่

3.1.1.1 นำมาสร้างอาคารบ้านเรือนและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เฟอร์นิเจอร์ กระดาษ ไม้ขีดไฟ ฟืน เป็นต้น

3.1.1.2 ใช้เป็นอาหาร

3.1.1.3 ใช้เส้นใยที่ได้จากเปลือกไม้และเถาวัลย์ มาถักทอเป็น เครื่องนุ่งห่ม เชือก และอื่น ๆ

3.1.1.4 ใช้ทำยารักษาโรคต่าง ๆ

3.1.2 ประโยชน์ทางอ้อม (Indirect Benefits)

3.1.2.1 ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดค่าน้ำลำธาร

3.1.2.2 ป่าไม้ทำให้เกิดความชุ่มชื้นและควบคุมสภาพอากาศ

3.1.2.3 ป่าไม้เป็นแหล่งพักผ่อนและศึกษาหาความรู้

3.1.2.4 ป่าไม้ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุและป้องกันอุทกภัย

3.1.2.5 ป่าไม้ช่วยป้องกันการกัดเซาะและพัดพาหน้าดิน

3.1.2.6 ช่วยให้เกิดวัฏจักรของน้ำ (Water Cycling)

3.1.2.7 ช่วยดูดซับมลพิษของอากาศ

3.2 ทรัพยากรสัตว์ป่า ความสำคัญของสัตว์ป่า

3.2.1 ด้านเศรษฐกิจ การค้าสัตว์ป่าหรือซากของสัตว์ป่า คุณค่าทางด้าน เศรษฐกิจ อาจจะรวมถึงรายได้จากการท่องเที่ยวในการชมสัตว์ด้วย

3.2.2 ด้านนันทนาการและจิตใจ ความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา ไม่มีใคร กล้า ปฏิเสธว่าตนเองไม่ชอบความงาม แม้ว่าเราอาจมีความเห็นไม่ตรงกันในความหมายของความ งาม

3.2.3 ด้านวิทยาศาสตร์ การศึกษา และการแพทย์ สัตว์ป่าไม่ใช่มีแต่ คุณค่าในแง่ ธรรมชาติเท่านั้น สวัสดิภาพของมนุษย์ในปัจจุบันขึ้นอยู่กับสัตว์ป่าหลายชนิด วัคซีนที่ เราใช้ฉีดป้องกันโรคต่าง ๆ ได้มาจากคลิงริชส์ คุณค่าสัตว์ป่าในแง่นี้เรียกว่า Practical Values

3.2.4 ด้านอาหารและยา มนุษย์ได้ใช้เนื้อของสัตว์ป่าเป็นอาหารมาเป็นเวลาช้านาน แล้วซึ่งสัตว์ป่าหลายชนิดก็ได้พัฒนาจนกระทั่งกลายเป็นสัตว์เลี้ยงไป

3.2.5 ด้านเครื่องใช้เครื่องประดับ นอกจากเนื้อของสัตว์ป่าและส่วน ต่าง ๆ ของสัตว์ ป่าจะใช้เป็นอาหารและยาแล้ว อวัยวะบางอย่างของสัตว์ป่าก็ยังใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้อีกมากมาย เช่น หนังใช้ทำกระเป๋า รองเท้า เครื่องนุ่งห่ม

3.2.6 เป็นตัวควบคุมสิ่งมีชีวิตอื่น สัตว์ป่านับได้ว่า เป็นตัวควบคุมสิ่งมีชีวิตอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ด้วยกันเอง ทำให้ผลกระทบที่เกิดต่อคนบรรเทาเบาบางลงไปไม่มากนักน้อย เช่น ค้างคาวกินแมลง นกฮูก และงูสิงกินหนูต่าง ๆ

3.2.7 คุณค่าของสัตว์ป่าต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ คนส่วนใหญ่มองเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้

4. ทรัพยากรแร่ธาตุและพลังงาน

4.1 ความสำคัญของแร่ธาตุ

4.1.1 ด้านความมั่นคงและมั่นคงของประเทศ ประเทศที่มีแร่ธาตุต่าง ๆ มากมาย และสามารถนำไปใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ทำประโยชน์ต่อมนุษย์เช่น ด้านอาวุธ ด้านอุตสาหกรรม

4.1.2 ด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ ได้มีการนำแร่ธาตุต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ และ สร้างขึ้นเป็นสิ่งต่าง ๆ เช่น ภาชนะใช้สอย พาหนะที่ช่วยในการคมนาคม อาคารบ้านเรือน ก๊าซหุงต้ม พลังงานไฟฟ้า

4.1.3 ด้านการสร้างงานแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการขุดแร่ไปจนถึงแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้บริโภค นอกจากนี้แร่ธาตุชนิดต่าง ๆ มีคุณสมบัติต่างกัน จึงมีประโยชน์แตกต่างกัน เช่น แร่ลวดแฟรม นำมาทำไส้หลอดไฟฟ้า ใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องแก้ว แร่พลวงนำมาใช้ทำตัวพิมพ์หนังสือ ทำแบตเตอรี่ รัตนชาติเป็นแร่ที่มีสีสวยงาม นำมาใช้ทำเครื่องประดับต่าง ๆ มากมาย

4.2 ทรัพยากรพลังงาน สาเหตุผลกระทบจากการผลิตและการใช้พลังงานสภาพความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมส่วนใหญ่ อาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจากการผลิตและการใช้พลังงานของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ดังนั้นการแสวงหาทรัพยากรพลังงานมาเพื่อตอบสนอง ความต้องการพลังงานที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงควรระมัดระวังและพิจารณาให้รอบคอบก่อนนำมาใช้ นักสิ่งแวดล้อมได้กล่าวถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรพลังงาน ดังนี้

4.2.1 ทำให้เกิดการเจ็บป่วย ล้มตาย

4.2.2 ทำให้สิ่งของและทรัพยากรธรรมชาติเสียหาย

4.2.3 ทำลายสภาพแวดล้อมและสิ่งมีชีวิต

4.2.4 เกิดภาวะมลพิษทั้งทางดิน น้ำ และอากาศ

5. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว (Exponential Growth) ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้สนองความต้องการในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งบางครั้งเกิน ความจำเป็น จนทำให้ระบบนิเวศต่าง ๆ เสียสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างเสื่อมโทรม หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถเอื้อประโยชน์ได้เช่นเดิม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องหาวิธีการ หรือมาตรการในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างเหมาะสมและมีเหตุผลเพียงพอ ทั้งนี้รวมไปถึงการควบคุมขนาดประชากร โลกให้มีจำนวนเหมาะสมกับทรัพยากรของโลก ขณะเดียวกันก็ต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควรมี

มาตรการที่ทำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดไปทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และควรใช้กันอย่าง ประหยัดและเหมาะสม ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดสิ้น ไปควรใช้อย่าง ประหยัดที่สุด (ชัยภักดิ์ สังฆมานนท์, 2556) หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สุญาณี เวสสบุตร (2546) ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและ ได้รับประโยชน์สูงสุดควร คำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ อื่น ควบคู่กันไป เพราะทรัพยากรธรรมชาติต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอย่าง แยกไม่ได้
2. การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ต้องเชื่อมโยงกับการ พัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และคุณภาพชีวิตอย่างกลมกลืน ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งความสมดุล ของระบบนิเวศควบคู่กันไป
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งประชาชนในเมืองใน ชนบท และผู้บริหาร ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดเวลา โดยเริ่มต้นที่ตนเองและท้องถิ่นของตน ร่วมมือกันทั้งภายในประเทศและทั้งโลก
4. ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัย ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นการทำลายมรดกและอนาคต ของชาติด้วย
5. ประเทศมหาอำนาจที่เจริญทางด้านอุตสาหกรรม มีความต้องการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศของตน ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งหลายจึงต้องช่วยกันป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจ
6. มนุษย์สามารถนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้ แต่การจัดการนั้นไม่ควรมุ่งเพียงเพื่อการอยู่ดีกินดีเท่านั้น ต้องคำนึงถึงผลดีทางด้านจิตใจด้วย
7. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ใน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ทั้งข้อดีข้อเสีย โดยคำนึงถึง การสูญเปล่าอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย
8. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้ง ประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้ง จะต้องตระหนักเสมอว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจะไม่เป็นการปลอดภัย ต่อ สิ่งแวดล้อม

9. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ โดยให้มีอัตราการผลิตเท่ากับอัตราการใช้ หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อย

10. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิต และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่มาใช้ทดแทน

11. ให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

2.3 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.3.1 วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ป่าไม้สามารถกระทำได้ดังนี้ (ราตรี ภารา, 2540)

2.3.1.1 การกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ นโยบายป่าไม้แห่งชาติ มีอยู่ 20 ข้อที่สำคัญ คือ การกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการและ การพัฒนาป่าไม้ในระยะยาว

2.3.1.2 การปลูกป่า เป็น การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างหนึ่ง เมื่อป่าไม้ในพื้นที่ถูกตัดฟันลงไม่ว่ากรณีใดก็ตาม นโยบายการรักษาป่าไม้จะกำหนดให้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทน และส่งเสริมให้มีการ ปลูกสร้างสวนป่าทุกรูปแบบ

2.3.1.3 การป้องกันไฟไหม้ป่า ไฟไหม้ป่าถือว่าเป็นอันตรายร้ายแรงที่เกิดขึ้นกับป่าไม้ การฟื้นฟูกระทำได้ ยกมาไฟไหม้ป่าเกิดจากการกระทำของมนุษย์ จากความประมาทเลินเล่อ ทำให้ต้นไม้บางส่วนอาจตาย บางส่วนอาจชะงักการเจริญเติบโต และบางแห่งอาจตายหมด หากเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนพีชหมด โอกาสแพร่พันธุ์ได้

2.3.1.4 การป้องกันการบุกรุกทำลายป่า การบุกรุกการทำลายป่าไม้ในปัจจุบัน จะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น การป้องกันทำได้โดย การทำหลักเขตป้ายหรือเครื่องหมายให้ชัดเจนเพื่อบอกให้รู้ว่า เป็นเขตป่าประเภทใด การแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นไปด้วยความเที่ยงตรง เอาจริงเอาจัง และมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพและหน้าที่ปฏิบัติตามตบพท กฎหมายและพระราช บัญญัติป่าไม้อย่าง เกร่งครัดจะสามารถป้องกันการทำลายป่าในทุกรูปแบบได้

2.3.1.5 การใช้วัสดุทดแทนไม้ ในการก่อสร้างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็บ้านเรือน หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เคยใช้ไม้ดั้งเดิม เช่น การสร้างสะพานเพื่อทดแทนสะพานเก่าที่ชำรุด ควรจะใช้เหล็กทำสะพานให้รัถวังชั่วคราว ก่อนจะมีสะพานใหม่ที่ถาวรและสร้างได้ด้วยวัสดุอื่นแทนไม้

2.3.1.6 การใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ / ประหยัด เป็น การนำเนื้อไม้มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยใช้ทุกส่วนของต้น เช่น ไม้ที่เหลือจากการแปรรูป นำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง แล้วสามารถนำไปเป็นวัตถุดิบทำไม้อัด ไม้ปาร์เก้ ไม้สับ (Chip Board) ไม้ประสาน (Particle Board) ทำเครื่องใช้ขนาดเล็ก เช่น แจกัน ที่เขียนหรือของชำร่วย เป็นต้น ส่วนไม้ที่นำมาแปรรูปเพื่อใช้ในการก่อสร้างหรือเพื่อการอื่น ควรปรับปรุง คุณภาพไม้ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การอบน้ำยาไม้อบให้แห้งเพื่อยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานออกไป

2.3.1.7 การพยายามนำไม้ที่ไม่เคยใช้ประโยชน์มาใช้ ไม้ที่ไม่เคยนำมาใช้ประโยชน์มาก่อน เช่น ไม้มะพร้าว ต้นตาล ไม้ยางพารา นำมาทำเครื่องใช้ในครัวเรือนได้หลายชนิด อาทิ ตู้ เตียง โต๊ะ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ ควรปรับปรุงคุณภาพไม้ก่อน

2.3.1.8 ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ ให้การศึกษา ให้เยาวชนและประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และช่วยกันดูแลในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ เหมือนกับที่เรารักษาและหวงแหนสิ่งของที่เป็นสมบัติของเราเอง

2.3.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายไปจำนวนมาก การทำลายป่าไม้นอกจากจะทำให้ปริมาณไม้ที่จะใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจลดลงโดยตรงแล้ว ยังเป็นผลที่ทำให้เกิดความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างมากมายอีกด้วย เป็นที่ทราบกันดีว่าป่าไม้ช่วยทำให้อากาศชุ่มชื้นเพราะป่าไม้จะช่วยเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดต้นน้ำลำธาร และ กระแสน้ำไหลไปตามปกติ ช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ช่วยทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ป่าไม้ยังช่วยทำให้เกิดพืชพันธุ์ไม้อื่นและสัตว์ป่า เนื่องจากต้นไม้จะนำคาร์บอนไดออกไซด์จากอากาศไปใช้ในปฏิกิริยาหนึ่ง ๆ นับล้าน ๆ ต้น เมื่อป่าไม้ ถูกตัดทำลายลงในอัตราที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เชื่อว่า พ.ศ. 2543 ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศมีปริมาณขึ้นอย่างน้อย 25 เปอร์เซ็นต์ มีผลให้อุณหภูมิของอากาศเพิ่มขึ้น ทำให้อากาศร้อนและแห้งแล้ง ดังนั้นการฟื้นฟูสภาพป่าไม้จึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ด้วยความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยรัฐบาลต้องมีแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายด้านการจัดการป่าไม้ ซึ่งเกือบทุกประเทศทั้งในเอเชีย ยุโรปและสหรัฐอเมริกามีรากฐานอยู่บนความคิดที่สำคัญ 3 ข้อ คือ

2.3.2.1 Sustain Yield Concept ใจความสำคัญของมโนทัศน์นี้อยู่ที่ว่าอัตราการตัดไม้ และ อัตราการเจริญเติบโตของไม้ต้องสมดุลกันเพื่อให้มีผลผลิตของไม้ใช้ไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด

2.3.2.2 Multiple Use Concept วัตถุประสงค์การจัดการจัดป่าไม้ควรอยู่ในลักษณะเอนกประสงค์ ป่าไม้ไม่ใช่แหล่งไม้เท่านั้น แต่เป็นแหล่งสัตว์ป่า แหล่งนันทนาการ แหล่งน้ำทั้งยังสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและอัตราเพิ่มธาตุอาหารในน้ำที่เรียกว่า Eutrophication ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ต้องเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการป่าไม้ด้วย

2.3.2.3 Long Run Policy นโยบายการจัดการป่าไม้ระยะยาวเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการจัดการป่าเพื่อประโยชน์ในระยะสั้นก็ไม่ต่างจากธุรกิจหรือกิจการอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่หวังผลกำไรมากในระยะสั้นโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะติดตามมาในระยะยาว ป่าไม้มีอายุยืนยาวเป็นพันปี การจัดการป่าในรูปของสวนป่าโดยปลูกพืชโตเร็วเป็นแถวเป็นระยะ แต่ก็ขาดลักษณะนานาชนิดและความซับซ้อนของป่าเพราะเลือกปลูกพืชเพียงไม่กี่ชนิด การจัดการป่าโดยไม่คำนึงถึงลักษณะป่าเดิมเป็นความเข้าใจผิดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ความคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าที่ว่า The great test good for the great test number in the long run จึงควรเป็นนโยบายสำคัญของการจัดการป่าไม้

2.3.3 การอนุรักษ์สัตว์ป่า

2.3.3.1 กฎหมาย กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าควรกว้างแต่รัดกุม เพื่อคุ้มครองชีวิตสัตว์ป่าให้ปลอดภัย กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าของไทยที่ใช้กันอยู่เป็นพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2535 ที่สำคัญคือ การควบคุมดูแลให้เกิดการปฏิบัติของทุกบุคคลเป็นไปตามกฎหมาย

2.3.3.2 การควบคุมสัตว์ที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร มาตรการนี้ใช้ปฏิบัติกันมากในระยะของการจัดการสัตว์ป่าในสหรัฐอเมริกา หลายครั้งที่มีการให้รางวัลสำหรับการฆ่าสัตว์ที่กินสัตว์อื่น

2.3.3.3 การพัฒนาที่อยู่อาศัย แนวทางการจัดการสัตว์ป่าที่ดีที่สุดในปัจจุบันคือ เพิ่มที่อยู่อาศัยพร้อมกับปรับปรุงคุณภาพที่อยู่อาศัยที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เพราะว่าไม่ว่าจะออกกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าควบคุมสัตว์ที่กินสัตว์ ขยายพันธุ์เทียม หรือนำสัตว์จากที่อื่นเข้ามาเลี้ยง สัตว์ป่าก็ยังคงอยู่ในอันตรายถ้าขาดที่อยู่อาศัย

2.3.3.4 การรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์ป่าอย่างจริงจัง

2.3.3.5 การไม่ล่าสัตว์ป่า ไม่ควรมีการล่าสัตว์ป่าทุกชนิด ทั้งสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง เพราะปัจจุบันสัตว์ป่าทุกชนิดได้ลดจำนวนลงอย่างมากทำให้ขาดความสมดุลทางธรรมชาติ

2.3.3.6 การป้องกันไฟป่า ไฟป่านอกจากจะทำให้ป่าไม้ สัตว์ป่าถูกทำลายแล้วยังเป็นการทำลายแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าด้วย

2.3.3.7 การปลูกฝังการให้ความรักและเมตตาต่อสัตว์อย่างถูกวิธี สัตว์ป่าทุกชนิดมีความรักชีวิตเหมือนกับมนุษย์ การฆ่าสัตว์ป่า การนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงไว้ในบ้านเป็นการทรมานสัตว์ป่าซึ่ง มักไม่มีชีวิตรอด

2.3.3.8 การเพาะพันธุ์สัตว์ป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์หรือมีจำนวนน้อยลง ควรมีการเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการทดแทนและเร่งให้มีสัตว์ป่าเพิ่มขึ้น

2.3.4 การอนุรักษ์แร่ธาตุ

ดังได้กล่าวมาแล้วถึงทรัพยากรแร่ธาตุในปัจจุบันซึ่งกำลังประสบปัญหาหากไม่มีการแก้ไข อาจทำให้แร่ธาตุหมดอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการอนุรักษ์แร่ธาตุจึงเป็นมาตรการสำคัญที่จะช่วยได้ดังต่อไปนี้

2.3.4.1 การใช้แร่ธาตุอย่างประหยัด ในการทำเหมืองแร่บางอย่างนั้นบางที่ทรัพยากรแร่ธาตุที่ได้มาอาจมีหลายชนิด ดังนั้นจึงควรพยายามใช้ให้คุ้มค่าทุกชนิด อย่างประหยัดและลดการสูญเสีย

2.3.4.2 การสำรวจแหล่งแร่ ควรมีการเร่งรัดการสำรวจทรัพยากรแร่ธาตุให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

2.3.4.3 การใช้แร่ชนิดอื่นทดแทน พยายามหาแร่ธาตุอื่น ๆ มาใช้ทดแทนแร่ที่ใช้กันมาก อาทิการใช้อลูมิเนียมแทนเหล็ก

2.3.4.4 นำแร่ที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีก อาทิภาชนะเครื่องใช้ที่เป็นอลูมิเนียมบางอย่างที่หมดสภาพการใช้แล้วสามารถนำกลับมาหลอมใช้ใหม่ได้อีก

2.3.4.5 การจัดเก็บภาษีและค่าภาคหลวงแร่ ต้องให้สอดคล้องกับจำนวนแร่และราคาของแร่ด้วย

2.3.5 การอนุรักษ์พลังงาน

พลังงานเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เวลาในการเกิดยาวนาน ถ้ามนุษย์เราใช้พลังงานกันอย่างฟุ่มเฟือยก็จะทำให้พลังงานหมดไปอย่างรวดเร็ว และ อาจทำให้เกิดการขาดแคลนพลังงานได้ ดังนั้นเราจึงควรอนุรักษ์พลังงานเพื่อให้มีพลังงานใช้ในอนาคต โดยการ

2.3.5.1 ใช้พลังงานอย่างประหยัด เช่น การใช้พลังงานไฟฟ้าถ้าไม่ใช้ให้ปิดสวิตซ์ถอดปลั๊กให้เรียบร้อย

2.3.5.2 หาแหล่งพลังงานทดแทนแหล่งพลังงานที่มีอยู่เดิมการป้องกันรักษาป่าไม้

2.3.6 การฟื้นฟูสภาพป่าไม้

การฟื้นฟูสภาพป่าไม้จึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งมีแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายด้านการจัดการป่าไม้ ดังนี้

2.3.6.1 นโยบายด้านการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้

2.3.6.2 นโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เกี่ยวกับงานป้องกันรักษาป่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสนทนากา

2.3.6.3 นโยบายด้านการจัดการที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ในท้องถิ่น

2.3.6.4 นโยบายด้านการพัฒนาป่าไม้ เช่น การทำไม้และการเก็บหาของป่า การปลูก

และการบำรุงป่าไม้ การค้นคว้าวิจัย และด้านการอุตสาหกรรม

2.3.6.5 นโยบายการบริหารทั่วไปจากนโยบายดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาติให้ได้รับผลประโยชน์ ทั้งทางด้านการอนุรักษ์และด้านเศรษฐกิจอย่างผสมผสานกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและมีทรัพยากรป่าไม้ว้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

2.3.7 การจัดการป่าเศรษฐกิจ

มีกิจกรรมหลายอย่างที่จะดำเนินการในพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ได้แก่

2.3.7.1 การพัฒนาป่าธรรมชาติในพื้นที่ ๆ ยังมีป่าธรรมชาติปกคลุมสามารถวางโครงการทำป่าไม้ต่าง ๆ และป่าไม้ชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาคอุตสาหกรรมและการใช้สอยในครัวเรือนของราษฎรได้

2.3.7.2 การพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ๆ วางเปล่าสามารถพัฒนาโดยให้รัฐและเอกชนทำการปลูกป่าในพื้นที่ ๆ วางเปล่า เพื่อผลิตไม้ในภาคอุตสาหกรรมและใช้สอยในครัวเรือน

2.3.7.3 การพัฒนาตามหลักศาสตร์ชุมชนใช้พื้นที่ป่าเศรษฐกิจในโครงการพระราชดำริโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงโครงการหมู่บ้านป่าไม้และโครงการ สกท.

2.3.7.4 การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ใช้พื้นที่เขตป่าเศรษฐกิจดำเนินงานในกิจกรรมเหมืองแร่ระเบิดหินย่อย และขอใช้ประโยชน์อื่น ๆ

2.4 นโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับป่าไม้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับป่าไม้ถึงปี ค.ศ.2020 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนี้

2.4.1 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับป่าไม้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กองประชุมป่าไม้ทั่วประเทศ ได้จัดประชุมขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532 ในการประชุมนั้นได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับป่าไม้ของ ส ป ป.ลาว ว่าป่าไม้ของลาวได้ถูกทำลายเป็นวงกว้าง ที่นับวันทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ และนอกจากนั้นยังได้กำหนดทิศทางร่วมของแผนการป่าไม้ ซึ่งได้กำหนดทิศทางนโยบายหลัก 3 ด้านดังนี้ (ยุทธศาสตร์ป่าไม้ถึงปี ค.ศ.2020, 2548, น. 4)

1. ปกป้องรักษาปรับปรุงบูรณะและเพิ่มพลังทางชีววิทยาของป่าไม้โดยเฉพาะการปรับปรุงระบบการคุ้มครองและรักษาป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

2. การฟื้นฟูกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนปกป้องรักษาขยายป่าไม้ให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาความต้องการด้านอาหาร และการสร้างกิจกรรมถาวรสำหรับประชาชนเขตภูเขา

กองประชุมได้ยึดติดเกี่ยวกับขั้นตอนที่ต้องดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำลาย ป่าไม้ และลงมติว่า“ต้องเพิ่มความปกคลุมของป่าไม้ขึ้นให้ได้ร้อยละ 70 เหมือนเก่าในปี พ.ศ.2563” ภายหลังปี พ.ศ.2539 กฎหมายฉบับที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ได้ถูกรับรองและประกาศใช้โดยสภาแห่งชาติ กฎหมาย นี้ คือ กฎหมายป่าไม้ (พ.ศ. 2539)

ในยุทธศาสตร์ป่าไม้ถึงปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ.2563) ของ ส ป ป.ลาว ได้กำหนดนโยบาย แผนงานและแผนการดำเนินงานบูรณมิติ

ทิศทางนโยบายและหลักการในการจัดตั้งปฏิบัติ รัฐบาลได้วางแผนการปฏิบัติ เป้าหมาย และจุดประสงค์ของนโยบายป่าไม้ให้บรรลุผลสำเร็จหรือเป็นรูปธรรม โดยได้เรียกร้องให้ดำเนินการกับสิ่งท้าทายอันสำคัญในด้านนโยบาย เรียกร้องให้มีการดำเนินการต่อ คือ (ยุทธศาสตร์ป่าไม้ถึงปี ค.ศ. 2020 , 2548, น.67)

1. กำหนดนโยบายแห่งชาติ เกี่ยวกับการใช้ที่ดินและการวางแผนใช้ที่ดินแบบยั่งยืนในระดับมหภาคและในระดับภาคสนาม

2. ปรับปรุงการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติมุ่งเพื่อลดความยากจนลง

3. ควบคุมการตัดไม้การส่งไม้และส่งของป่าออกต่างประเทศให้เข้าสู่ระเบียบหลักการและระบบแบบยั่งยืน ส่งเสริมการตัดแปลงไม้ และการเก็บของป่าโดยมีส่วนร่วมของประชาชน

4. ส่งเสริมการปลูกต้นไม้และการคุ้มครองป่าสงวน โดยการกำหนดบรรดาเป้าหมายและขอบเขต ขณะเดียวกันก็พัฒนาแผนการลงทุนปลูกไม้เพื่อปรับปรุงพื้นฐานให้แก่ต้นไม้และการสร้างรายรับให้แก่เกษตรกร

5. ป้องกันบรรดาการกระทำหรือกิจการต่าง ๆ ที่เป็นการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งทำให้ชีวิตนานาภักษ์เสื่อมโทรมลงโดยการบังคับใช้กฎหมายและระเบียบการอย่างเข้มงวด สร้างความสามารถและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองป่าไม้และทรัพยากรป่าไม้

หลักการต่าง ๆ ต่อไปนี้ ถือเป็นศูนย์กลางของการคุ้มครองของแผนงานในการปฏิบัติ บรรดานโยบายและแผนงานต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

1. สร้างให้สำเร็จ และปรับปรุงกฎระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองป่าไม้ กำหนดความรับผิดชอบของทุกองค์การส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด และมีมาตรฐานและมีความโปร่งใส สำหรับการตัดสินใจ

2. ปรับปรุงประสิทธิภาพของแผนงานและสร้างความเข้มแข็งในการแข่งขันในระดับสากล

3. ทำให้สำเร็จกระบวนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นแบ่งความรับผิดชอบให้ท้องถิ่นหรือระบบวางแผนและการจัดตั้งปฏิบัติจากล่างขึ้นบนอย่างเด็ดขาด และเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับท้องถิ่น

4. เพิ่มการสร้างรายได้และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเหมาะสมด้วยการนำกลไกผลักดันการประดิษฐ์สิ่งใหม่มาใช้

5. ช่างชิงความร่วมมือกับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ

กฎหมายป่าไม้ลาว (ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2551)

มาตรา 6 ว่าด้วยการส่งเสริม การปกป้อง รักษาป่าไม้ และขยายป่าไม้รัฐส่งเสริมบุคคล และองค์การเข้าร่วมในการปกป้อง รักษา พื้นฟูสภาพป่า ปลูกไม้และขยายทรัพยากรป่าไม้ ด้วยการวางแผน ระเบียบการและมาตรการต่าง ๆ มุ่งมั่นทำให้ป่าไม้กลายเป็น ทรัพยากรที่สมบูรณ์มีคุณค่าและยั่งยืน

มาตรา 9 ได้แบ่งประเภทป่าไม้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ป่าป้องกัน
2. ป่าสงวน
3. ป่าผลิต

2.4.2 ยุทธศาสตร์ป่าไม้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ยุทธศาสตร์ป่าไม้ ถึงปี ค.ศ. 2020 เพื่อชี้แนะในการพัฒนางานป่าไม้ให้สอดคล้องแผน พัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติ และมาตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์นี้เป็นพื้นฐานเพื่อการสร้างแผนดำเนินงานด้านป่าไม้ของรัฐบาลและเพื่อสร้างแผนงาน โครงการร่วมมือกับสากลในระยะสั้น และระยะกลางการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมและเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ป่าไม้ ถึงปีค.ศ. 2020 จึงต้องได้บททวนและปรับปรุงให้ทันสมัยการณณ์และตอบสนองตามแนวทางนโยบายของพรรคและรัฐในแต่ละระยะดังนั้นการพัฒนาแผนงานป่าสงวนและการดำเนินการคุ้มครองป่าสงวนในองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อแก้ไขความทุกข์ยาก โดยการคุ้มครองป่าไม้บ้านรวมทั้งการปรับปรุงและ การอนุรักษ์ดิน-น้ำ การปลูกไม้พื้นที่ขนาดเล็ก การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองป่าสงวนและอื่น ๆ (ยุทธศาสตร์ป่าไม้ถึงปี ค.ศ. 2020, 2548, น.65)

2.4.2.1 วัตถุประสงค์รวม

วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ป่าไม้ถึง ค.ศ. 2020 เพื่อกำหนดและสร้างนโยบาย การดำเนินการ กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องจุมงหมายเพื่อสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มีการสนับสนุนด้านนโยบายป่าไม้และระบบการคุ้มครองป่าไม้ที่ได้มีการปรับปรุงนั้น คือ การแก้ไขความยากจนประชาชนลาวส่วนใหญ่ดำรงชีวิตในเขต

ชนบทอยู่ในป่าไม้ ประชาชนดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีฐานะยากจนในนั้น รวมทั้งประชาชนที่เป็นบรรดาเผ่าต่าง ๆ การดำรงชีวิตประจำวันและการดำเนินกิจกรรมในการสร้างรายรับ ของประชาชนส่วนใหญ่ติดอยู่กับการเก็บหาผลผลิตป่าไม้ซึ่งนอกจากเพื่อใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือนก่อนและเพื่อขาย เพราะฉะนั้นจึงพูดได้ว่าป่าไม้มีความสำคัญและจำเป็นที่สุดใน การเปลี่ยนวิถีการเป็นอยู่ของประชาชนลาวบรรดาเผ่าต่าง ๆ

2.4.2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อพัฒนาแผนงานป่าสงวน คือ

1) สร้างความเข้มแข็งของบรรดาองค์กรของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อรับ ประกันยุทธศาสตร์ป่าไม้จะสามารถปฏิบัติคาดหมายได้

2) ครอบคลุมและแก้ไขการกระทำต่าง ๆ ที่จะทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงทั้ง ด้านปริมาณและคุณภาพนอกจากนั้นก็เป็นการเปลี่ยนวิถีการเป็นอยู่ของประชาชนผู้ยากจนในเขต ชนบทและรักษาไว้ความปกคลุมของป่าไม้

3) พัฒนาและบังคับใช้กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้

4) เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าไม้ถิ่นอาศัย และบรรดาชนิดพันธุ์ พืชและสัตว์ใกล้จะสูญพันธุ์

5) ป้องกันดินแหล่งน้ำสิ่งแวดล้อมและรับประกันความมั่นคงของสิ่งก่อสร้าง พื้นฐานโครงสร้างที่สำคัญต่าง ๆ คำนึงการอนุรักษ์ป่าไม้

6) นำใช้รายรับจากป่าไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาแผนงาน เศรษฐกิจอื่น ๆ ตามแผนการพัฒนามุขนิวัติของรัฐบาลรวมทั้งการประกอบส่วนทางอ้อมเข้าใน การแก้ไขความทุกข์ยาก

7) รับประกันการคุ้มครองของป่าแบบยั่งยืนและการประกอบส่วนของป่าเข้า ในการปรับปรุงวิถีการเป็นอยู่ของประชาชนในเขตชนบท

2.4.2.3 ระดับคาดหมายของแผนงานป่าสงวนเพื่อประกอบส่วนเข้าในการลดความ ยากจน

1) เพิ่มระดับความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบันขึ้นให้ได้ 70 % ด้วยการฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมให้ได้ 6,000,000 เฮกตาร์ (37,500,000 ไร่) และปลูกไม้ให้ได้ 500,000 เฮกตาร์ (3,125,000 ไร่) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันของ ประชาชนในเขตชนบทและการป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ

2) อนุรักษ์ชนิดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และถิ่นอาศัยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพืช และสัตว์ที่ถูกภัยข่มขู่ด้วยหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศก็คืออยู่สถานที่อื่น ๆ

3) ปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม ป้องกันดิน รักษาแหล่งน้ำและภูมิอากาศ และเชื่อมโยงกับการปฏิบัติยุทธศาสตร์ชีววนานาพันธุ์

2.4.2.4 มาตรการรวมในการปฏิบัติยุทธศาสตร์ป่าไม้ ปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563)

1) กำหนดนโยบายแห่งชาติ เกี่ยวกับการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์และการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบยั่งยืนในระดับมหภาคและในระดับภาคสนาม

2) ปรับปรุง การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขความยากจน

3) ควบคุมการตัดไม้ และส่งของป่าออกต่างประเทศแบบกระจายและแบบไม่ยั่งยืนส่งเสริมการคุ้มครองและปรับปรุงป่าแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) การส่งเสริมการปลูกไม้ การคุ้มครองการปลูกไม้ โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายผู้ลงทุนให้ละเอียดชัดเจนพร้อมกันนั้นก็พัฒนาแผนการลงทุนปลูกต้นไม้เพื่อปรับปรุงรากฐานให้แก่ไม้และการสร้างรายรับให้แก่เกษตรกร

5) ต่อต้าน การกระทำหรือกิจการต่าง ๆ ที่เป็นการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งทำให้ชีววนานาพันธุ์เสื่อมโทรมลง โดยการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบให้เข้มงวดก่อสร้างความสามารถ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองป่าสงวน

2.4.3 การอนุรักษ์และจัดการป่าสงวนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นับแต่การประชุมป่าไม้ทั่วประเทศครั้งที่หนึ่ง ในปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมารัฐบาลลาวได้พยายามดำเนินการหลายอย่างที่เห็นว่าเป็นบทบาทสำคัญเพื่อเสริมขยายให้เกิดการอนุรักษ์และจัดการ ป่าไม้แบบยั่งยืน โดยเฉพาะรัฐบาลได้สร้างแผนการดำเนินงานป่าไม้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2534 ได้ประสบความสำเร็จหลายอย่างที่ออกกฎหมายป่าไม้ระเบียบที่เกี่ยวข้องหลายอย่างซึ่งได้กำหนดเป็นป่าสงวนของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปัจจุบันมีจำนวน 24 เขต มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณร้อยละ 14 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศได้ครอบคลุมถึง 16 แขวงเป้าหมายรวมเพื่อตั้งระบบการอนุรักษ์และการจัดการป่าสงวนในประเทศเพื่อลดความยากจนอนุรักษ์ชีววนานาพันธุ์และเสริมขยายพื้นที่ป่าไม้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติก็คือในท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน (กระทรวงกระสิกรรมและป่าไม้ กรมป่าไม้ พ.ศ. 2534, น. 7)

2.4.3.1 นโยบาย และการจัดการป่าสงวน

นโยบายและการจัดการเขตป่าสงวนรัฐบาลได้ประกาศใช้เป็นทางการมีจำนวน 24 เขตในทั่วประเทศซึ่งเริ่มจัดการป่าสงวนเป็นระบบตั้งแต่ ค.ศ. 1995 เป็นต้นมาให้สำเร็จโดยพื้นฐานโดยสรุปได้ ดังนี้

กฎหมายป่าไม้ลาว (2551, น. 15) ได้ให้ความหมายป่าสงวน หมายถึง การรักษาป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ คือ การปกป้องรักษาพันธุ์พืช ชีวะนานาพันธุ์และระบบนิเวศ ป่าสงวนสามารถแบ่งได้หลายประเภท คือ เขตหวงห้ามเด็ดขาด เขตคุ้มครองการนำใช้ เขตเชื่อมต่อและเขตกันชนในนั้นประกอบด้วย ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสงวนระดับแขวง ระดับเมืองและระดับบ้าน

2.4.3.2 วัตถุประสงค์ และวิธีการอนุรักษ์และจัดการ

การอนุรักษ์และจัดการเขตป่าสงวนที่สำคัญก็ คือ การแก้ไขปัญหาคนและมีวัตถุประสงค์แก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างผู้สนใจต่อการอนุรักษ์และผู้ใช้ที่ดินในจำนวนนั้นจะรวมทั้งการเก็บข้อมูลทั้งสองด้าน คือ การอนุรักษ์และผลประโยชน์ของประชาชนการวิจัยข้อมูลและใช้ข้อมูลการเจรจาตกลงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของรัฐและประชาชนที่สร้างเป็นป่าสงวน วิธีการอนุรักษ์และจัดการประกอบด้วย การให้คำแนะนำการกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการวางแผนโดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1) วัตถุประสงค์รวมเพื่อปรับปรุงการปกป้องรักษาโดยการผ่อนปรนและจัดแบ่งอัตราส่วนการใช้พื้นที่ป่าไม้ และลดความรุนแรงของการใช้ป่าไม้ที่ไม่ถูกวิธีให้น้อยลงจนถึงขั้นที่ตีสมควรรในระยะเวลาต้องมีเขตศูนย์กลางที่มีขนาดและขอบเขตที่กว้างที่สุด

2) การประสานงานในท้องถิ่นการประสานงานในท้องถิ่นเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเป็นการสร้างพื้นฐานการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรต่อไป

3) การเก็บข้อมูลและศึกษารายละเอียดของทรัพยากรการเข้าใจรายละเอียดของเขตป่าสงวนและปฏิกริยาระหว่างประชาชนและเขตป่าสงวนเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาเข้าใจข้อมูลที่ต้องการนั้น ได้แก่ ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและด้านการใช้ที่ดิน

4) การแก้ไขข้อขัดแย้งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมทั้งขั้นตอนการแก้ไขข้อขัดแย้งให้ความจริงพื้นฐานของคำร้องแบ่งเขตด้วยการการมีข้อมูลเหล่านั้นในมือผู้จัดการสามารถชี้บอจุดที่มีข้อขัดแย้งในการใช้ที่ดินป่าไม้ในท้องถิ่น เฉพาะการสนใจอนุรักษ์ต้องทราบกลุ่มผู้ใช้ในการขัดแย้งแต่ละครั้งหลังจากนั้นผู้จัดการจะไปหากลุ่มนั้นและริเริ่มดำเนินการสนทนาแก้ไขปัญหาลขั้นตอนการเจรจาต้องมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และจัดการเขตป่าสงวนสิ่งที่ต้องการสำหรับการเจรจาเหล่านี้จะกระจ่างขึ้นภายหลังที่มีการอธิบายถึงผลที่ตามมาของขั้นตอนการอนุรักษ์และจัดการ

5) การอนุรักษ์และจัดการป่าสงวนแห่งชาติเขเปียนเมืองประทุมพรในสองกลุ่มที่ดำเนินการสามารถแยกเป็นกลุ่ม คือกลุ่มปทุมพรและกลุ่มพระโพนและให้ทั้งสองกลุ่มเข้าร่วมกับองค์กรเอาใจใส่พิเศษต้องได้ระบุไว้ในแผนการ ดังนั้นจึงมีแผนการออกภาคสนามเป็น

ประจำทุกเขตป่าสงวนและการออกภาคสนามครั้งพิเศษจะจัดไว้ตามสภาพงานพัฒนาจะได้ปฏิบัติด้วยความร่วมมือกับแผนกเกษตรและป่าไม้ของกรมของรัฐ

2.4.3.3 การกำหนดจัดแบ่งพื้นที่ป่าในเขตอนุรักษ์และจัดการตามวัตถุประสงค์ของการนำมาใช้

เขตจัดสรรจะต้องแบ่งออกเป็นหลายพื้นที่นำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และจัดการซึ่งประกอบมี ดังนี้

1) เขตพื้นที่หวงห้ามเด็ดขาดเป็นเขตป่าไม้และดินป่าไม้ซึ่งเป็นที่อาศัยหากินและขยายพันธุ์ต้นตอของสัตว์ต่าง ๆ และเป็นที่มีพันธุ์พืชนานาชนิดพันธุ์ที่หลากหลาย และหนาแน่น ในเขตนี้ไม่อนุญาตให้ดำเนินกิจการป่าไม้เก็บผลผลิตผลป่าไม้รวมทั้งการเข้าไปในเขตดังกล่าวอย่างเด็ดขาดโดยไม่ได้รับอนุญาต

2) เขตพื้นที่คุ้มครองการนำใช้ เป็นเขตป่าไม้และที่ดินป่าไม้ที่อยู่ติดหรือใกล้เคียงกับเขตหวงห้ามเด็ดขาดต้องได้ปกป้องรักษาเช่นเดียวกันกับเขตหวงห้ามเด็ดขาดแต่หากอนุญาตให้ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในป่าสงวนมาก่อนสามารถนำใช้ไม้และผลผลิตป่าไม้ตามแผนจัดสรร

3) เขตพื้นที่เชื่อมต่อ เป็นเขตแนวป่าหรือที่ดินป่าไม้ซึ่งเป็นทางสัญจรของสัตว์ป่าที่เชื่อมต่อระหว่างป่าสงวนด้วยกันหรือระหว่างป่าสงวนกับป่าประเภทอื่นเพื่อปกป้องรักษาทางสัญจรของสัตว์ระหว่างป่าสงวนด้วยกันในเขตดังกล่าวให้คงตัวไม่อนุญาตให้ตัดต้นไม้หรือดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เป็นการกีดขวางหรือทำลายทางเดินของสัตว์ป่า

4) เขตกันชนเป็นเขตป่าไม้หรือที่ดินป่าไม้ที่อยู่ล้อมรอบเขตป่าสงวนและเขตเชื่อมต่อเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าสงวน

5) ระบบนิเวศเป็นการเกี่ยวข้องกับซึ่งกันและกันขององค์ประกอบที่มีชีวิตและธรรมชาติอยู่ในสภาพแวดล้อม

6) ชีวะนานาพันธุ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญซึ่งรวมทั้งพืชและสัตว์ทุกชนิด

7) ความหลากหลายทางด้านชีวะนานาพันธุ์หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของชีววิทยาตามธรรมชาติรวมถึงถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ประชากรและองค์ประกอบทางด้านชนิดพันธุ์

8) สัตว์ประเภทหวงห้ามเป็นสัตว์น้ำสัตว์ป่าที่หายากใกล้จะสูญพันธุ์มีความสำคัญค่าสูงและมีความสำคัญพิเศษมีประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

9) สัตว์ประเภทคุ้มครองเป็นสัตว์น้ำและสัตว์ป่าที่ประชาชนบรรดาเผ่าสามารถชมใช้เพื่อการดำรงชีวิตตามประเพณีที่มีใช้การดับสูญ

10) วังน้ำสงวนกำหนดเอาบางส่วนของลำธารห้วยน้ำและแม่น้ำที่กำหนดโดยประชาชนเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาที่อาศัยและขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำซึ่งบริเวณดังกล่าวในการอนุญาตให้นำใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำเด็ดขาดในทุกฤดูกาล

11) ฤดูห้ามล่าสัตว์ กำหนดระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม ถึงวันที่ 31 ตุลาคม ของทุก ๆ ปีซึ่งเป็นฤดูกาลผสมพันธุ์และแพร่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำสัตว์ป่า

12) การมีไว้ในครอบครอง การนำเอาสัตว์น้ำสัตว์ป่าการสร้างสวนชีวศาสตร์ และสวนสัตว์รวมทั้งการนำเอาส่วนต่าง ๆ ของสัตว์น้ำและสัตว์ป่ามาใช้เป็นกรรมสิทธิ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการนำใช้และการศึกษาค้นคว้าทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์

2.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ บ้านโพนวิไช

2.5.1 ทรัพยากรธรรมชาติดินป่าไม้

รัฐบาลจึงมีความพยายามที่จะออกนโยบายอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน โดยกำหนดกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ เลขที่ 822/ กป.1996 และ ทะเบียนเลขที่ 353/กป. 2001 (กระทรวงกลาโหมและป่าไม้) ภายหลังจากมอบดินป่า อยู่ในขอบเขตบ้าน ซึ่งรวมทั้งเนื้อที่ป่าไม้ที่หมายถึงขอบเขตเป็นทางการและมีการรู้จากบ้านใกล้เคียง ในทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมติดพันกับการดำรงชีวิตของประชาชนในบันดาเผ่าท้องถิ่นเพื่อการสนองไม้, การสร้างสา, ย่าถ่ายพยาธิ, เป็นแหล่งวัตถุดิบให้แก่การผลิตอุตสาหกรรมไม้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติการค้นคว้าวิทยาศาสตร์ และเป็นที่อยู่อาศัยสัตว์ป่า นอกจากนั้นป่า ไม้ยังมีคุณประโยชน์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตประกอบส่วนเข้าในการพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติ ให้ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ

2.5.2 ทรัพยากรป่าไม้ และ สัตว์ป่า

ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตซึ่งประกอบด้วย ดิน พืช ต้นไม้ น้ำ สัตว์ หลาย ๆ ชนิด และอื่น ๆ ที่มีทั้งหมดอยู่ในเขตที่ดินป่าไม้ เนื่องจากว่า พื้นที่ของบ้านโพนวิไช ได้มีพื้นที่เป็นประสงวนแห่งชาติเขปียนกว้างใหญ่ที่มีเนื้อที่อยู่ 7,200 ไร่กตา เป็นป่าสงวนอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้จึงมีผลประโยชน์ให้สัตว์ป่าที่อาศัยทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือป่าไม้เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ และทางอ้อมป่าไม้ช่วยรักษาสมดุลสภาพแวดล้อม เช่น ทำให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เพราะป่าไม้ประกอบด้วย

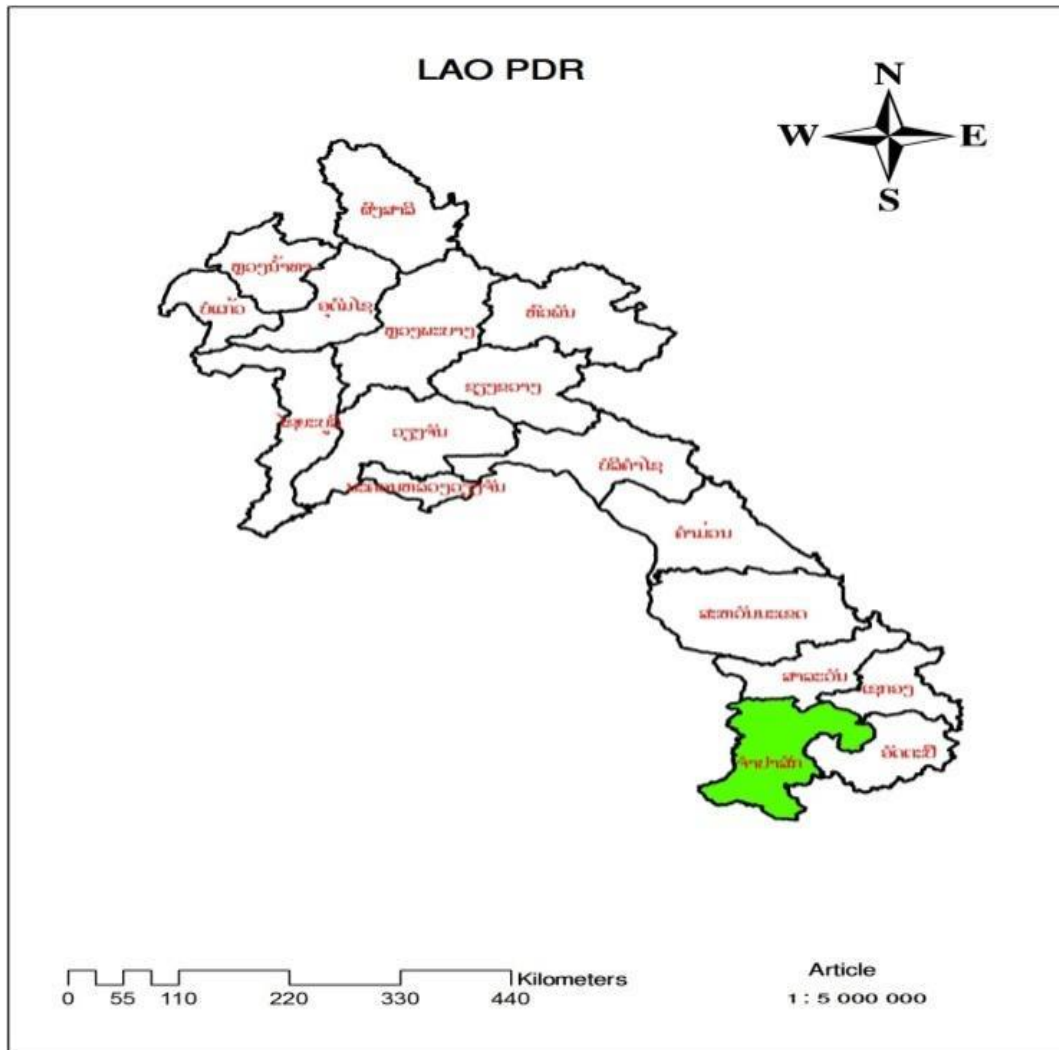
ต้นไม้ ๆ ชนิด พืชพันธุ์ต่าง ๆ , ผลพลอยได้จากป่าได้แก่ ฝรั่ง, ยางไม้, หมากแห้ง, หวาย , ล้วนแล้วแต่เป็นวัตถุดิบสำหรับเป็นสมุนไพร นอกจากนั้นยังเป็นที่อยู่อาศัย เพาะขยายพันธุ์

ของสัตว์ป่า ได้แก่ เม่น เสือ , ไก่ป่า , นก , นกเหยี่ยว , และ แหล่งน้ำที่เกิดตามธรรมชาติ ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์คือป่าสงวน มีป่าไม้รกทึบอุดมสมบูรณ์

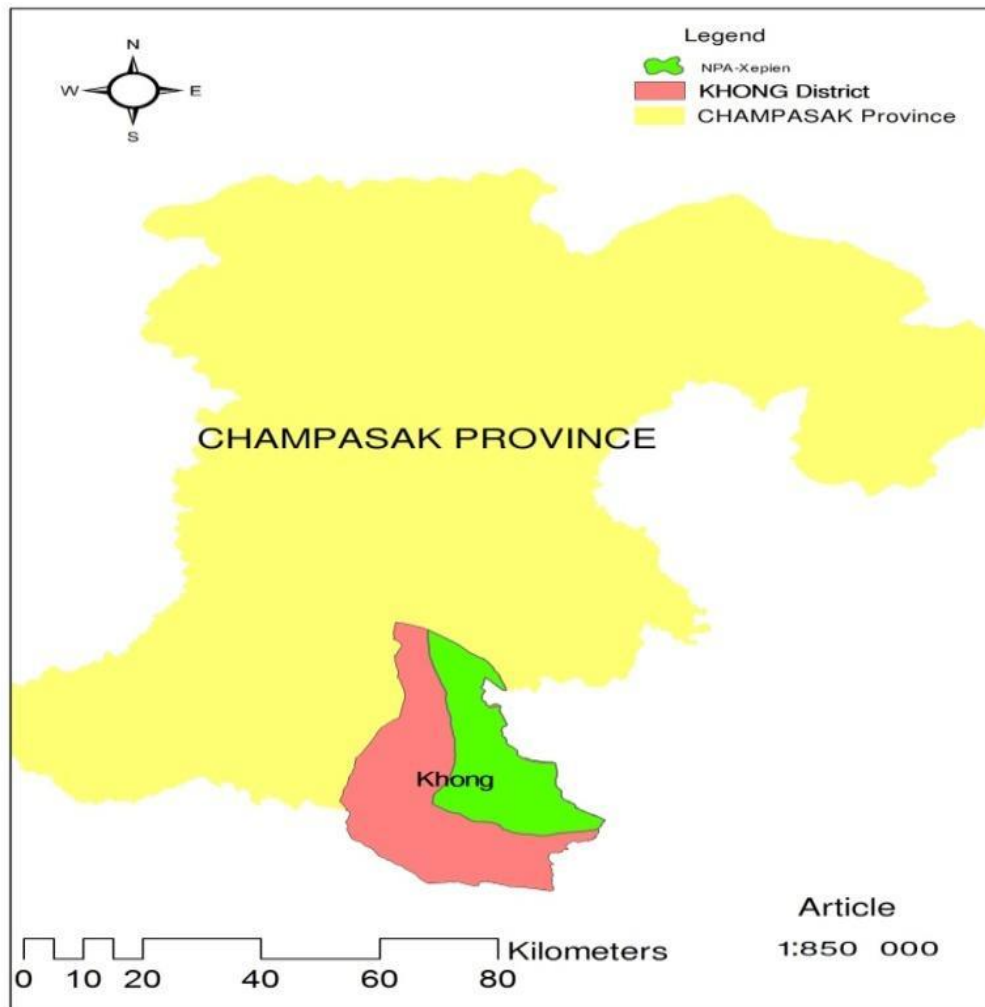
2.5.3 ทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อคน สัตว์ และ พืช ซึ่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ เนื่องจากป่าไม้จะมีความสัมพันธ์กับน้ำ และ สภาพอากาศ ถ้าบริเวณที่มีป่าไม้มาก บริเวณนั้นจะมีความชุ่มชื้น เพราะต้นไม้จะระเหยความชื้นออกสู่บรรยากาศรอบ ๆ ทำให้สภาพอากาศเย็นและเกิดฝนตก จนกลายเป็นแหล่งน้ำลำธาร แต่ถ้าป่าไม้ถูกทำลายจะทำให้สภาพอากาศแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล แหล่งน้ำตามธรรมชาติก็จะแห้งเหือด ดินเงิน และหมดไปในที่สุด

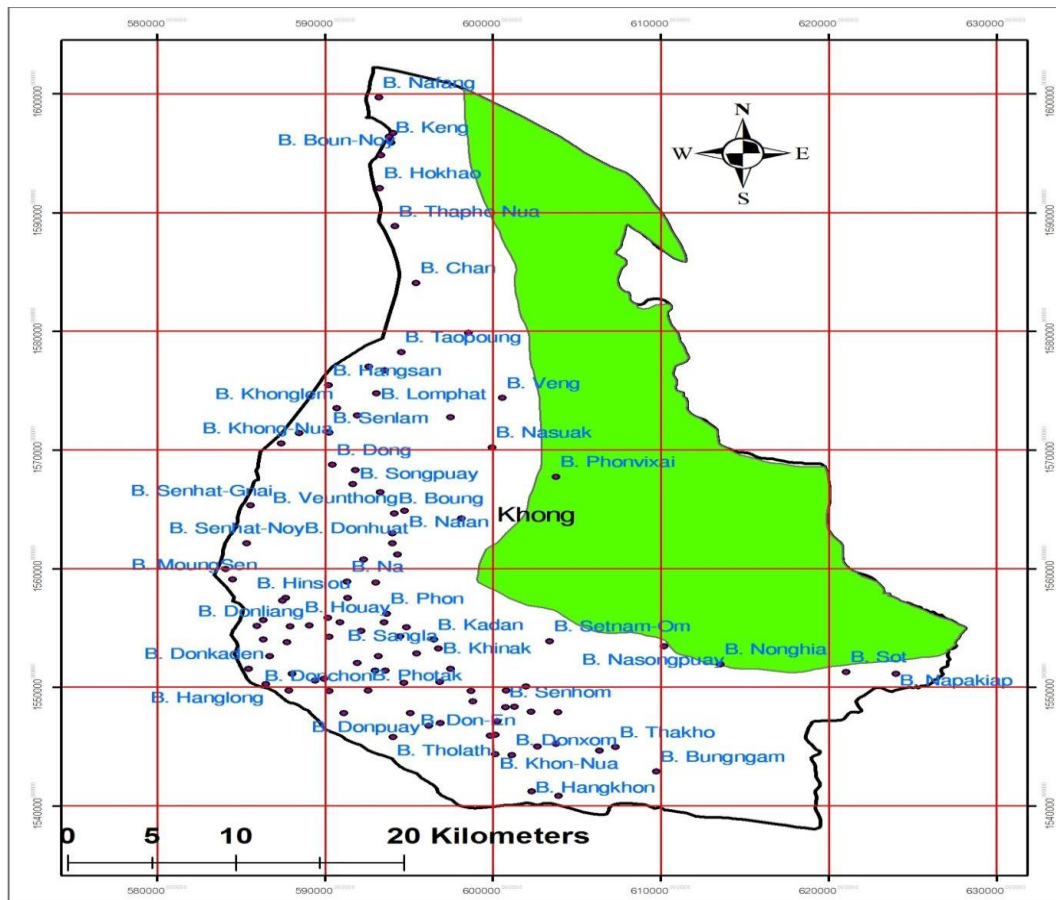
ดังนั้น เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ป่าไม้ตามขอบเขตที่กำหนดอันเป็นพื้นที่ของหมู่บ้านรวมทั้งเขตป่าไม้ใกล้เคียง โดยจัดป่าไม้เป็นประเภทต่าง ๆ มีการลงทะเบียน ทำระเบียบกฎเกณฑ์ร่วมกับประชาชนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ ประชาชนได้รับอนุญาตให้เก็บ ตัดไม้ เพียงเพื่อใช้สอยภายในครอบครัว แต่ไม่รับอนุญาตให้ใช้เพื่อการค้า นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับมอบที่ดินเพื่อนำไปใช้ปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า และได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องกฎหมายเพื่อใช้สำหรับดำรงชีพและเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากป่า อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้เมื่อมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอนาคต ป่าไม้นี้จะนำมาเป็นแหล่งสำหรับหัตถกรรม และอุตสาหกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ,สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2010, น. 28)

ภาพที่ 2.2 แผนที่สถานศึกษา เขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน บ้านโพนวิไล เมืองโงง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 2.3 แผนที่สถานศึกษา เขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน บ้านโพนวิไซ เมืองโขง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ภาพที่ 2)

Remark **Plan of Khong district**
 [Black outline] Area of khong district
 [Red dot] Village
 [Green area] Area of Reservation forest
 Article 1:300000
 Established 1 August 2017
 By: MR Thanousine SIPAPHONE

ภาพที่ 2.4 แผนที่สถานศึกษาเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน บ้านโพนวิไซ เมืองโขง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ภาพที่ 3)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญทัน โปกิลา (2549) ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ใช้ค่าต่าง ๆ ทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่าชายเลนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ จำนวนสมาชิกแรงงานในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้รวมของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมและการได้รับการฝึกอบรม

สุเมธ อินทร์พรหม (2549) เรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเทศบาลตำบลเกาะสมุยจำนวน 400 คน จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในเทศบาลตำบลเกาะสมุยภูมิลำเนาเดิม การรับรู้ข่าวสาร โดยใช้ เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน t-test และ One-way ANOVA ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านการร่วม ดำเนินการรณรงค์มาด้านารับผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผล โดยในด้าน การร่วมดำเนินการ ประชาชนสอนลูกหลานให้รู้ถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชน ในด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด และ ความปลอดภัยจากมลพิษต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ถนนสะอาดไม่มีฝุ่นละออง และในด้านการติดตาม และประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมกับเทศบาลในการพัฒนาท้องถิ่นจากการได้รับสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุ โทรทัศน์ วารสารต่าง ๆ หอกระจายข่าว หรือการประชุม/ อบรม ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า อาชีพ ภูมิลำเนา และการได้รับข่าวสาร ต่างกัน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขต เทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ทิพย์วรรณ ลีเซ่งเสง (2550) เรื่องการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองระยอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มสตรีที่เป็น สมาชิกทางสังคม อาทิ กลุ่มสหกรณ์สตรี กลุ่มแม่บ้านสตรี กลุ่มสตรีอาสา เป็นต้น ของพื้นที่ เทศบาลเมืองระยอง

จำนวน 210 คน ผลการวิจัย พบว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ของกลุ่มสตรี อยู่ในระดับน้อย ความคิดเห็นจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน ในด้านมลพิษทางน้ำพบว่า โดยรวมด้านมลพิษทางน้ำด้านมลพิษทางอากาศ และด้านมลพิษ ทางขยะมูลฝอย กลุ่มสตรีได้ให้ความคิดเห็นว่ามีผลต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน อยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน ในด้านมลพิษทางเสียง พบว่า โดยภาพรวมด้านมลพิษทางเสียง กลุ่มสตรีได้ให้ความคิดเห็นว่ามีผลต่อสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมในชุมชน อยู่ในระดับน้อย

สุขจี คำนวนศิลป์ (2550, น. 1-2) การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น จำแนกตาม ระดับการศึกษา ภูมิภาคระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประเภทกิจการ การเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชน แหล่งข้อมูลข่าวสารจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสาร 3) เพื่อรวบรวมปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่าง 159 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางสำหรับการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น พบว่า การมีส่วนร่วมแตกต่างกันตามระดับการศึกษา แหล่งข้อมูลข่าวสาร และจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสาร การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น ด้านภูมิภาค ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนประเภทกิจการ การเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชนไม่แตกต่างกันส่วนปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่มีผล ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น คือ ขาดบุคลากรในการนำเสนอผลการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขาดการเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานอื่น เจ้าหน้าที่ขาดปัจจัยหลาย ๆ ด้าน และการประชาสัมพันธ์ไม่ดีเท่าที่ควร

อรพิน กาบสลับ (2550) เรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ ตำบลบ่อ อำเภอลาด จังหวัดจันทบุรี และเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ ตำบลแสนตอ อำเภอสายมิ่ง จังหวัดตราด จำนวน 96 คน โดยใช้วิธีการแบบเฉพาะเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อจำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน ส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในชุมชน

กลุ่มแม่น้ำเวพู ก็จะพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงกุ้ง จำนวนบ่อที่ใช้เลี้ยงกุ้ง และ แหล่งรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนชุมชนกลุ่มแม่น้ำเวพู

อังคณา แซ่เอี้ยว (2550) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ของประชาชนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประชาชน และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของ การมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยบนเกาะพีพี ภูมิค่านาเดิม การรับรู้ข่าวสาร โดยการศึกษา จาก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ร้อย ละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน t-test และ One-way ANOVA ผลการศึกษา พบว่าประชาชนบนเกาะพีพี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอยู่ใน ระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการร่วม ดำเนินการ รongลงมาด้านการตัดสินใจ ประชาชนสอนลูกหลานให้รู้ถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ในด้านการตัดสินใจประชาชนมีส่วนร่วมในการ แสดงความคิดเห็นและ เสนอแนะวิธีแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชน ในด้านการติดตามและ ประเมินผลประชาชนมี ส่วนร่วมในการพิจารณาถึงประโยชน์ผลตอบแทนที่ได้รับ ผลดี ผลเสีย จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชน ผลการ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน บนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ พบว่า เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยบนเกาะพีพี ภูมิค่านาเดิม การรับรู้ข่าวสาร ต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของประชาชนบนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ แตกต่างกัน

นิตยา เชื้อ โขติ (2551, น. 80) งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่า ชุมชนกรณีศึกษาป่าชุมชนดอนชี บ้านปะอ่าว ตำบลปะอ่าว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีมี วัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่า ชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ที่ บ้านปะอ่าว ตำบลปะอ่าว อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน 165 ครัวเรือนผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดอนชี ภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการดำเนินกิจกรรมในป่าชุมชนดอนชี ด้านการบริหาร จัดการป่าชุมชนดอนชี ด้านการติดตามประเมินผลป่าชุมชนดอนชี และด้านการใช้ประโยชน์จากป่า

ชุมชนคอนสี ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนคอนสี ได้แก่ การถือครองที่ดิน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนคอนสี คือ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร

นัฐวุฒิ วงศ์ประสิทธิ์ (2552) งานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทันห้วยสำราญ จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพทั่วไปของประชาชนด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ ข้อมูลข่าวสาร ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าครัวเรือน จำนวน 366 ครัวเรือน ผลของการวิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าประชาชน มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมของการค้นหาสาเหตุของปัญหาของประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย คือ การแจ้งเบาะแสและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ เก็บกล้วยไม้ สำหรับกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการวางแผนทุกกิจกรรมประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย คือ การแจ้งเบาะแสและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ เก็บกล้วยไม้ สำหรับกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการวางแผนทุกกิจกรรมประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย คือการมีส่วนร่วมสนับสนุนเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยมี 3 กิจกรรม คือ การมีส่วนร่วมเสนอแนะปัญหา อุปสรรคของการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐการติดตามและประเมินและการ ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้/ สัตว์ป่า และการมีส่วนร่วมในการติดตามและ การประเมินผลการเกิดไฟป่า ลักลอบล่าสัตว์ป่า เก็บพันธุ์ไม้ป่า

ปรียาพร โคตรมงคล (2552, น. 84-89) การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเขต

รักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งในเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ 355 คน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร 2.58 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 สำหรับผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ แยกตามตัวแปรอิสระพบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามเพศชายและเพศหญิง มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรในทุกรูปแบบไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่าเทียมกันเมื่อเปรียบเทียบตามอายุ พบว่าประชาชนอายุ 11-20 ปี มีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรมากกว่าในช่วงอายุอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนราชการนี้เกี่ยวข้องกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรักจัดค่ายอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่เยาวชนมากกว่าประชาชนในช่วงอายุอื่นเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา พบว่าประชาชนที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่าประชาชนในระดับการศึกษาอื่น ๆ ส่วนการเปรียบเทียบตามอาชีพ พบว่าประชาชนในทุกสาขาอาชีพ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในทุกรูปแบบไม่แตกต่างกัน จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประชาชนประสบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ประชาชนไม่ได้รับข่าวสาร หรือการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วม เกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ได้ไม่ทั่วถึง บางส่วนเกิดจากการที่ประชาชนไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ เอง ทั้งนี้มีการเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้ และจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น ปัญหาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ประชาชนไม่ได้ปฏิบัติหรือร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วม ฯ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองยังมีความยากจนอยู่ จึงไม่ได้ให้ความสนใจกิจกรรมที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพ กลุ่มตัวอย่างเสนอให้มีการประสานงานเพื่อสร้างฝายกักเก็บน้ำเพื่อการอนุรักษ์ และการศึกษาวิจัย รวมทั้งเสนอให้มีการจัดการที่ดิน และพื้นที่ป่าไม้ใกล้เคียงเป็น

ป่าชุมชนเพิ่มมากขึ้น อุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร คือ เมื่อประชาชนถูกเจ้าหน้าที่จับกุมจากการลักลอบตัดไม้ มักเกิดความโกรธแค้น เพราะไม่ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และเสนอแนะให้มีการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ ว่ามีการปฏิบัติหน้าที่เข้มงวด จริงจังเพียงใด ซึ่งผู้ตรวจสอบอาจเป็นกลุ่ม NGO หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่นอกพื้นที่ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล คือ ประชาชนไม่ได้ติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่วางแผน และดำเนินการเลย ไม่ว่าจะเป็นการติดตามผลการปฏิบัติหลังจากที่ประชาชนเข้ารับการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่ หรือการติดตามผลการสร้างแนวป้องกัน ไฟป่า ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างไม่ได้แจ้งสาเหตุของปัญหา แต่มีการเสนอให้มีการประสานงานเพื่อติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่วางแผนและดำเนินการ

สุวัฒน์ ลือยงวัฒนา (2552) การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าหรือตัวแทนจำนวน 237 คน ผลการศึกษาพบว่า 1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วม ด้านการตรวจสอบติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2. การสนับสนุนจากภาคเอกชน การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าของประชาชน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการสนับสนุนจากราชการ ไม่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการสนับสนุนจากราชการไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน แต่อย่างใด

วิภา สิงห์สมบูรณ์ (2553) การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน และเปรียบเทียบความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การใช้แหล่งน้ำในการอุปโภค บริโภค และด้านการติดตามประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมกับเทศบาลในการพัฒนาท้องถิ่น จากการได้รับสื่อต่าง ๆ ผลกาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลบางละมุงอำเภอบางละมุง

จังหวัดชลบุรี พบว่า อาชีพ และการได้รับข่าวสารต่างกัน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุงจังหวัดชลบุรี แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญ .05

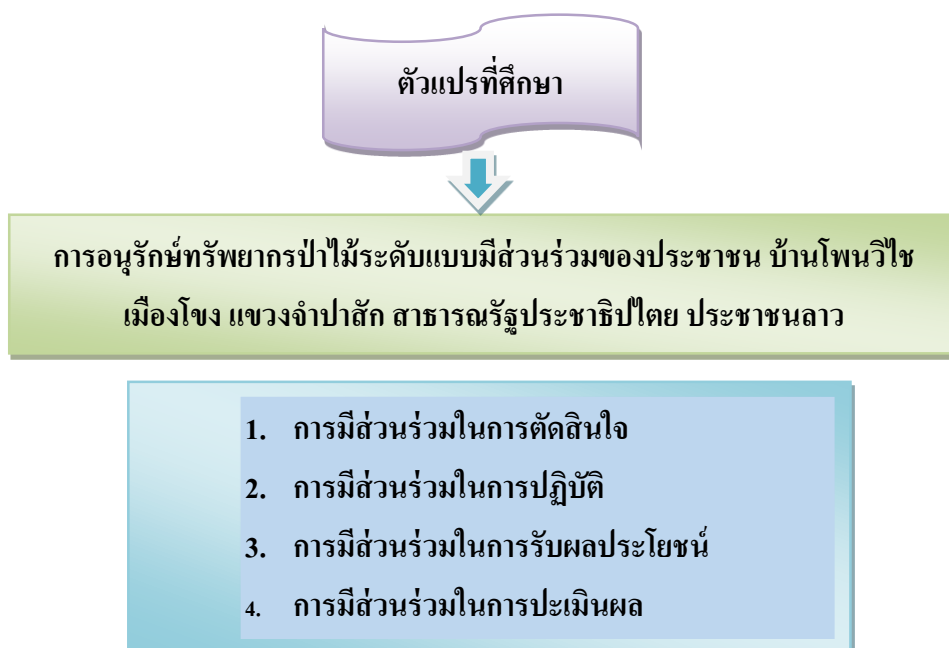
ตะวันฉาย สังคมณี (2554) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 337 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน t-test และ One-way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการร่วมดำเนินการ โดยในด้านการตัดสินใจของประชาชน มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในเขตชุมชน และในด้านการร่วมดำเนินการประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เนื่องมาจากองค์การ บริหารส่วนตำบลคลองตำหรุ ขาด การประชาสัมพันธ์และให้ความเข้าใจและตระหนักถึง ปัญหา การเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาไม่ได้เน้นเป้าหมาย ที่เป็นประชาชนที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่ จะเจาะที่กลุ่มนักศึกษามากกว่า เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ มีอาชีพรับจ้างไม่ ค่อยให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อม จะเน้นที่ความอยู่รอดของปากท้องมากกว่า และอีกอย่างหนึ่ง สาเหตุที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับน้อย เป็น เพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่ได้ตระหนักถึงผลดีและผลเสีย ที่เกิดจาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความ ร่วมมือใน กิจกรรมต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เสาวรส เนินริมหนอง (2555) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เขตเทศบาลตำบล ปากน้ำแหลมสิงห์ จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิง อนุมาน t-test และ One-way ANOVA ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วน

ร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาล ตำบลปากน้ำ แหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก และลำดับสุดท้ายคือด้านการมีส่วนร่วม ในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก เช่นเดียวกัน

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัย โดยได้นำแนวคิดตามแนวคิดทฤษฎีของ (Cohen and Uphoff, 1980) ดังนี้

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย